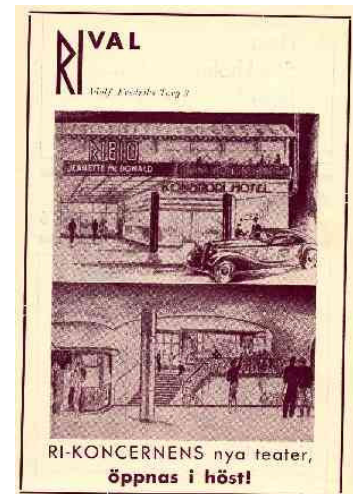

RIVAL – Lyxbiografen

Av Mats Kullander

De Söderbor som under annandagens förmiddag 1937 ville få sig en stillsam promenad i den vackra parken vid Adolf Fredriks torg (nuvarande Mariatorget) blev svårt desillusionerade. Hur skulle det kunna härska lugn och frid vid parken där Söders nyaste nöjespalats invigdes? Vid 12-tiden på annandagen lyste ett rött och blått neonljus från den nybyggda fastigheten och skapade nyfikenhet bland julflanörerna. De nyfikna fick dock vänta till kvällen innan de fick vara med om invigningen av denna nya stora lyxbiograf på Söder som var Ri-teatrarnas tolfte biograf i Stockholm.

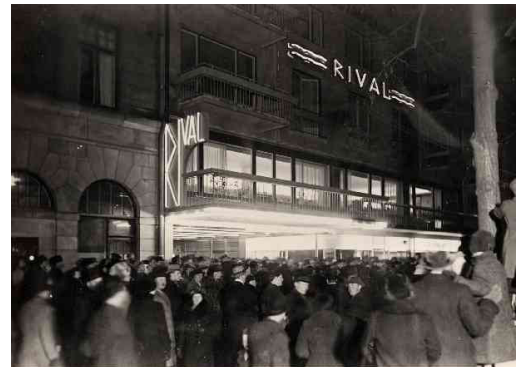

Invigningen

Invigningskvällen inleddes med att Stockholms Lucia 1937, Söderflickan Eivor Pettersson kom åkande i öppen landå med kusk i pälsmössa och hästar i schabrak. Hon hälsades av ljudliga hurrarop av publikmassan. Med sin gyllene nyckel läste hon upp dörrarna och publiken välldes in efter henne. På några minuter var den redan i förväg utsålda biografen fylld till sista plats och konfektyrpojknarnas rop ”Marabou choklad” fick höjas för att nå över publikhavet. Sedan Lucia visats till hedersplats (Ri-Teatrarna hade överlämnat ett större belopp till Luciainsamlingen) läste Karl Gerhard en egenhändigt författad prolog.

De första stroforna löd:

*”Prolog? – ack det borde va ’t hjärnor
som Martin du Gards och Solas
varje glänsande face (fas)
Här sitter ni Söderbor paffa och puffa varann:
”Så ’n lokal de rivande Riberrar riggat!
Ja, de ’ blir minsann Rival”*

Efter prologen följde en rad ljud- och ljusprov som visade den nya biografens tekniska utrustning. Efter detta visades en livligt applåderad kortfilm om ”Söders utveckling genom tiderna” och slutligen den franska Sacha Guitrys-filmen ”Kronans pärlor”.

Den enda kritik pressen gav var att filmen var för lång, annars var det idel lovord: ”En gallisk triumf” (DN), ”Fängslande och rolig” (St.T). Det gavs bara en invigningsföreställning, eftersom Karl Gerhard skulle uppträda på sin höstrevy ”Indiansommar” på Folkan kl 20.

Neonljus

På 30-talet dominerades kvällsbilden i Stockholm av neonskyltar. Det var också en omfattande installation som utfördes på husfasaden till den nya lyxbiografen Rival.

Mitt på husets fasad låg entrén och mellan tredje och fjärde våningarnas fönster satt en skylt med namnet ”RIVAL” med tillhörande ramper, dessutom en vertikal skylt ”RIVAL” på norra husgaveln (mot Hornsgatan) som sträckte sig ned till baldakinen. Även baldakinens entré hade neonramper på undersidan, med konstant rött sken. Den ramp som gick runt skylten hade däremot grönt fladdrande sken.

Entrén

Den inre entrén med biljettkiosken och skyltskåp låg i samma plan som den yttre entrén. Bioentrén blev dock rätt oansenlig i förhållande till vestibulernas och salongens storlek.

Foajéerna

Från den inre entrén leder en trappa ner till en stor undre vestibul, en annan upp till den övre, som var elegant inredd och rikt spegelförsedd. Den danske arkitekten Marcus Madrid Lorentsen hade inrett med en halvcirkelformad bardisk i ädelträ, krom och svart glas. Över baren finns ett lädercollage med två mörkhyade dragospelare. Baren flankeras av två stora soffor. – fem meter långa.

Salongen

Salongen domineras helt av den väldiga ridån som dolde filmduken med detta sammetsdraperi som gick från den ena balkongkanten till den andra. Liksom ridån reflekterade det blanka tyget strålkastarljusets många färger för att sedan mjukt sluta sig i en bakre vägg.

Den bakre delen av salongen är inklädd i träfanér. Lokalens form är närmast att liknas vid en oval. Den stora balkongen vilar på flera pelare och balkongbarriären är elegant bågformad. Väggarna är neutraltfärgade och återspeglar vackert det indirekta ljuset. Salongen upplystes av ljusprojektorer om sammanlagt 36.000 watt, huvudbelysningen var, som på de flesta 30-talsbiografer, indirekt.

Denna intima och eleganta biograf rymde 1.218 platser. Fåtöljerna var klädda i djupt lavendelblått, den enda färg som bröt mot den förhärskande enkla färgstämningen. Man fick dock se upp med ytterplatserna på bänkraderna 19-26 mot mittgången – där skymdes sikten av pelare.

I samband med Cinemascopepremiären 1954 byggdes duk och proscenium ut, bilden gjordes väsentligt större samtidigt som tygdraperingen på båda sidor om scenen blev mer markant. 1984 minskades platsantalet till 864. År 1994 installerades Sergels stolar på hela biografen, klädda i mörkrött tyg.

Projektion och ljud

Ljudfilmsanläggningen var av fabrikatet Klang Film Europa Klarion. Ri-teatrarna försäkrade att ”ljud, både de lägsta, de högsta och de mellanliggande återgavs fullt naturligt”. Projektörerna var av typen AEG Europa-G, utrustade med högintensitetslampor för upp till 75A. Dessa projektorer var en nykonstruktion och var de första som över huvudtaget levererats till utlandet från Klangfilm. Man hade även installerat en Magnascope-anläggning, med vars hjälp man kunde låta bilden växa vid speciella scener i filmen, genom att dukmaskerna manövrerades så att en större del av duken blev synlig, samtidigt som bilden zoomades ut.

Biljettpriserna

De var på denna tid alltid uppdelade i olika prislägen för olika delar av salongen. Rivals billigaste platser kostade 1:10 och var belägna på parkettens första tio bänkrader, samt de fem bakre på balkongen. Parkettens nio bakre rader samt tre mittrader kostade 1:50. 20 öre mer – 1:70 – kostade de åtta mittersta raderna på parketten samt balkongens två främre. De 18 logeplatserna kostade 2 kronor jämnt. Matinépriserna var 1:10 för vuxna och 35 öre för barn.

Repertoar

Rival kom under åren att fungera både som premiärbiograf tillsammans med de stora premiärbiograferna i City (Rigoletto, Park och Riviera) och som andrahandsbiograf. Under åren 1937-1990 premiärvisades 632 filmer på Rival, ett genomsnitt av 12 filmer per år. Publik- och inspelningsmässigt låg Rival 3:a bland Söders biografier.

I september 1953 visades 3-dimensionell film, premiärfilmen var ”Mannen i vaxkabinettet” och den 8 mars var det premiär för Fox nya Cinemascope-system med filmen ”Den purpurroda manteln”. Den hade då visats på Rigoletto i 9 veckor, men det hindrade inte att Rival visade den i ytterligare 12 – alltså i hela 3 månaders tid. I många år har även Agent 007 kunnat avnjutas i Rivals biomörker. Mellan premiärerna kördes även många Bondfestivaler.

Nyårsvakor och Nattinéer

Under perioden 1940-1958 anordnade Rival även speciella nyårsvakor, i likhet med många av stadens biografier. Under åren 1940-42 medverkade även Kungliga Flottans Musikkår (32 man), varvid de medverkande översteg 60 personer. Bland de många artister som under dessa liveuppträdanden underhöll Söderpubliken kan nämnas Karin Juel, John Elfström, Sigge Furst, Povel Ramel, Alice Babs, Gösta Bernhard, Ulla Billquist, Harry Brandelius och Tore Skogman. Dessa artisters framträdande var uppblandat med andra underhållare av varierande slag, som akrobater, buktalare, dansare, dragspelsvirtuoser, imitatorer, jonglörer, snabbtecknare, trolleri- och vissekonstnärer.

Ett drygt hundratal svenska underhållningsartister har även ställt upp på Sällskapet Stallbrödernas välgörenhetsnattinéer på Rival under åren 1949-1955. Bland dessa märks Gösta Bernhard, Brita Borg, Lars Ekborg, Stig Grybe, Carl Gustaf Lindstedt, Adolf Jahr, Martin Ljung och Åke Söderblom.

Senare år

1984 arrenderade Europafilm Ri-teatrarna. Efter bara ett år slogs Europafilm samman med SF, som då övertog driften .

I början av 90-talet fick Rival en ansiktslyftning i samband med premiären på ”Jurassic Park”.

Men i samband med att Filmstaden Söder öppnades stängdes Rival maj 1996 med filmen ”Dead Man Walking”.

Kort därefter – annandag jul 1997, exakt 60 år efter biografens öppnande, hyrde SF ut Rival till teaterverksamhet. Teaterns chef lovade att ”den här pärlan skall bevaras”. Tyvärr blev det tvärtom – salongens unika silverdraperier skadades, likaså den unika presslogen. Teatern bar sig inte och 1999 gick den i konkurs. SF beslöt då att öppna Rival för filmvisningar, med nya projektorer, ny filmduk samt digitala ljudsystem. Här visades stora premiärfilmer på helgerna och specialvisningar på vardagarna. Detta inleddes med Mel Gibson-filmen ”Pay Back” i mars 1999.

Den 5 september öppnar nu ett nyrenoverat Rival för söderpubliken med filmvisningar fre-lör-sön.

Rival återuppstår

År 2002 köps fastigheten och Rival AB bildas, med målsättning att skapa ett nöjes- och konferenscentrum med hotell, återställt till sin forna prakt.

SF Bio använder Rival för biografvisningar under helger. Den tekniska utrustningen är i toppklass och lokalen är återställd, bekväma stolar i sobert mörkerrött och renoverad ridå gör att ett biobesök på Rival innebär en perfekt blandning av klassisk biografupplevelse med modern filmupplevelse.

